

En samtidsdiagnose af den identitetspolitiske debat

Mikkel Thorup:

Kampen om identitetspolitik – en samtidshistorie

Klim 2022, 303 sider, 299,95 kr.

Af Christel Stormhøj

ph.d., lektor, Institut for Samfundsvidenskab og Erhverv, Roskilde Universitet
ORCID:0000-0002-2556-9186

Gennem flere årtier har dele af den offentlige debat været præget af identitetspolitiske spørgsmål, både nationalt og globalt. Oftest er debatten, der bredt kan siges at handle om hvilke identiteter og identitetsmarkører, der kan vinde offentlig anerkendelse, kodet i krigens metaforer med angreb og forsvar, ven og fjende, fremstilling af sig selv som offer og dæmonisering af den anden. Denne debatform er undergravende for den politiske samtale, konstaterer Mikkel Thorup, hvis bog forsøger at introducere et andet perspektiv. Bogens ærinde er ikke at gå ind i de konkrete identitetspolitiske kampe, men fra et 'helikopterperspektiv' at afdække hvordan vi har talt om identitetspolitik: at identificere dens historiske oprindelse(r) som politisk praksis og teoretisk refleksion, og de mangfoldige betydninger og diskussioner, som identitetspolitik indeholder. Thorup er også interesseret i at forstå og forklare, hvad den megen talen og politisering af identitet er udtryk for, og dermed i at læse den som indikator på dybereliggende samfundsforandringer og som seismograf i forhold til det politiske felts status. Således er ambitionen

at komplicere og pluralisere den identitetspolitiske debat, herunder at vise, at den nok så meget findes på højrefløjen og i majoritetsgrupper som på venstrefløjen og blandt minoriteter. Derudover, og det er bogens mest interessante tese, fortolker Thorup identitetspolitikens nærvær som udtryk for noget andet. Det være sig den nutidige kapitalismes profitjagt, når der gøres brug af fx green eller pinkwashing, eller den kontemporære politiks af-ideologisering, hvor identitet, som forskelssættende princip, afløser politisk ideologi.

Bogen falder i to hoveddele: Første del er den begrebshistoriske del, hvor især identitetspolitikens nyere historie, fra slut-1970'erne til i dag, skitseres gennem inddragelse af et omfattende tekstkorpus, der indeholder mange forskellige typer af kilder. Anden del er den teoretisk-eksplorative del, der søger at gå bag fænomenet identitetspolitik, samt forklare og udlægge det i lyset af noget andet.

Selvom man kan godtgøre, at det, vi i dag kalder identitetspolitik, er et transhistorisk og -kulturelt fænomen, begynder Thorups oprulning af

begrebets nyere historie i sen-1970'ernes USA, i en erklæring fra en gruppe afroamerikanske, lesbiske aktivister, der tematiserede undertrykkelse/frigørelse med udgangspunkt i egen identitet. Mange af de nye sociale bevægelser på venstrefløj; afroamerikanere, kvinder, lesbiske og bøsser mm., førte tilsvarende identitets- og anerkendelseskampe med krav om valorisering af de identiteter som majoritetssamfundet devaluerede og dermed krav om forandring af det bestående samfund. Dog kan sådanne krav, også i nogle tilfælde, tolkes inden for en universalistisk anti-diskriminationsramme: som krav om ikke at blive forskelsbehandlet på baggrund af race, køn etc., men derimod behandlet lige som andre mennesker. En af de væsentlige pointer i bogen er imidlertid, at der tilsvarende på højrefløj fandt en mobilisering sted, omkring identitet, her i skikkelse af konservativ religion, hvid magt og retten til at bære våben. Denne form for identitetspolitik, der overtog det politiske sprog fra venstrefløj, kan forstås som et forsvar for status-quo og 'det normale', der hidtil ikke er blevet problematiseret. Samtidig betød opbrud i institutioner og praksisser, at identitet, som noget stadigt mindre sikkert, blev gjort til genstand for samfundsvidenskabelig og filosofisk refleksion. Denne kulminerede først blandt venstrefløjsteoretikere i midt-1990'erne, og der kan spores både afvisende og sympatiserende kritikker af identitetspolitik internt på venstrefløj. Samtidig med, at bogen restløst oplister bidrag til begrebshistorien fra USA, England og Danmark, gør indledningen opmærksom på, at begreber, betydninger og diskussioner ikke bare kan overføres fra en kontekst til en anden, hvilket synes at gøre sig gældende for navnlig den danske, højreorienterede reception af den amerikanske debat (fx s. 116). Problemet heri, kan man være ganske enig med forfatteren i. Det er imidlertid uheldigt, at vi som læsere ikke får lejlighed til at følge med i, hvordan Thorup selv forsøger at løse, hvad jeg vil kalde kontekstproblemet. Det er uklart og uafklaret, hvilket forhold der er mellem begrebets brug i de mange kontekster, som der inddrages tekst fra i, og hvor specifikke sociale relationer relateret til klasse, køn, race, nationalitet og religion, samt politisk kultur og institutionelt set-up gør sig gældende, og så det

område, kaldet 'den vestlige kulturkreds' (s.15), som disse måder at bruge begrebet på siges at dække.

Den amerikanske højrefløj approprierer begrebet 'politisk korrekthed' som en kritik af, hvad den opfatter som venstrefløjens og navnlig de venstreorienterede universitetsansattes undergravning af universitet og demokrati. Dette udspiller sig i kampene om pensum og undervisningsforløb fra midt-1980'erne og fremefter. Senere overtager begrebet 'woke' rollen fra 'politisk korrekthed'. I 2010'erne intensiveres de identitetspolitiske stridigheder mellem venstre- og højrefløj, og identitetspolitik læses som et eksistentielt anliggende; som en reaktion på udsathed, mangel på anerkendelse og tilhør (venstrefløj), samt tab af magt, mening og tryk selvfølghed (højrefløj). Samtidig tegner bogen et billede af, at intellektuelle fra venstre, centrum og højre indtager et temmelig broget landskab af positioner for og imod identitetspolitik, også internt i hver lejr. I første del synes det imidlertid uigennemskueligt, hvorfor forfatteren har inddraget præcist det tekstkorpus og de nedlagspunkter, som læseren stifter bekendtskab med. Desværre er der ikke nogen diskussion af udvælgelseskriterier, og som læser savner jeg en metodisk forklaring på, hvorfor det ikke er problematisk, at kildernes kontekster og genrer skifter i et væk. Er baggrunden at der er paralleller mellem argumenterne på tværs? Og hvad betyder forskelligartethed i genre for varig påvirkningskraft; for at der lægges spor ud, som følges i eftertiden? Ligeledes er det uheldigt, at systematikken og stringensen synes at svigte, når der sættes dagsordener i bogen (fx s. 91, 122), som ikke følges op efterfølgende.

I anden delen diskuteres en række aspekter af identitetsbegrebet i lyset af identitetens almene destabilisering i nyere tid, og den aktuelle intensiverede identitetspolitik udlægges som gruppers svar på eksistentielle udfordringer. For at tydeliggøre, at denne identitetspolitik har mange former, versioner og konsekvenser, hvilket er en af bogens kongstanke, præsenteres en række prægnante distinktioner, som fx identitetspolitik fra oven (majoritetens og statens) versus fra neden (marginaliserede minoriteters), hvilket anskueliggør

magtdifferentialer. Den intensiverede identitetspolitik forklares i lyset af bredere samfundstransformationer, såsom individualisering, kulturalisering, demokratisering af livsformer, samt tab af fælles historie og meningshorisont. Ligeledes læses den symptomatisk, det vil sige, som noget andet end identitetspolitik, nemlig som identitetskooptering i lyset af en ekspanderende 'woke kapitalisme', der instrumentaliserer mangfoldighed som led i branding, marketing og virksomhedskommunikation. Slutteligt udfoldes tesen om, at identitet har erstattet ideologi som struktureringsprincip for politikken, og at politik er blevet til et anliggende,

der i hovedsagen angår folkelig legitimitet (at lave politik for hele folket) og administrativ effektivitet. De politiske kampe er derfor blevet forskudt til det identitetspolitiske område. Bogens anden del er spækket med indsigt og tankevækkende udlægninger af, hvad der kunne tænkes at være på spil bagved og neden under det identitetspolitiske rabalder, navnlig i forhold til diskussionen af det politiskes status. Bogen ville fremstå mere som en gennemarbejdet helhed, om første del rummede samme kvaliteter og analytiske sensibiliteter som anden del.